

ELEK JÓZSEF

MERRE VAN A „CSEHEK MOHÁCSA?”

RENDAHAGYÓ TÖRTÉNELEMÓRA FEHÉRHEGYEN

Azt tartjuk a mohácsi csatáról, hogy a magyar történelem menetében egyfajta törést okozott: így vagy úgy, új korszak kezdődött nemzeti múltunkban. Hasonló „törést” a csehek is fel tudnak mutatni – az 1620-as fehérhegyi csata mind politikai, mind kulturális téren változást hozott szomszédaink életében. Ami még közös a két csatában, hogy a mohácsi csataterén és a Prága melletti Fehérhegyen egyaránt harcoltak csehek és magyarok – a vesztes oldalon.

Személyes szerencsémnek tartom, hogy évek óta rendszeresen járok Prágába, ahol helyi magyar gyerekekkel foglalkozom. A közös, játékos történelemóra után arra is van időm, hogy egy-egy kitippelt helyet felkeressek, így került sor a fehérhegyi csataterre is. Egy hideg, havas délután villamosra ültem, és a Malostranské náместí-ről kizötyögtem egy nem éppen harcterre emlékeztető végállomáshoz, ám kitartó gyalogtúrával megtaláltam a csendes domboldalon a hőlepte emléktáblát. Bevallom, nagy hatással volt rám a hely, a téli csend, a dombon túli új lakótelepek díszkréten elkerülték a hajdani csatateret. A következő években ilyen-olyan módon egyre több információt sikerült összegyűjtenem a csatáról, annak körülményeiről, és azon kaptam magam, hogy néha megszállottként kerestem fel az ehhez kapcsolódó helyszíneket is.

Így bukkantam rá a minden ősszel megrendezésre kerülő fehérhegyi csatára is. A 17. századi kosztümökbe bújt hagyományőrök újra és újra eljátszzák a csatát, miközben az érdeklődők megtöltik az ideiglenes lelátókat és élvezhetik a csatát lépésről lépésre magyarázó narrátor szövegét. Korhű forrásokból, beszámolókból tudjuk meg, hogyan látták a csata résztvevői, túlélői az eseményt. Bevallom, annyira nagy hatással volt rám az első alkalom, hogy nem tudtam megállni és élménybeszámolót tartottam diákjaimnak a Prága melletti csata rekonstrukciójáról.

Rájöttem, hiba volt. A lelkesedés olyan ragályos volt, hogy a diákok egy része szinte azonnal képes lett volna Prágába utazni, hogy személyesen is átéljék a puskaporos levegő ízét, a fegyverek, ágyúk dörrenéseit és közelről lássák a kosztümös-fegyveres szereplőket. Még tettem egy óvatos próbálkozást, hogy lebeszéljem őket az útról, de miután a szülők is áldásukat adták a prágai háborús látogatásra, megszerveztük a különleges kirándulást.

Az ideiglenesen megalakult „Időutazók Klubja” – ahogy neveztem magunkat – nyolc diákból és a tanári kíséretből állt. Prágai programunk szigorúan időhöz kötött volt, hiszen az első puskalövések pontosan szombat délután 15 órakor dördültek el, addig megnéztük a csata előzményeként ismert defeneztráció helyszínét. Ehhez viszont kisebb gyalogtúrát kellett tartanunk a prágai vár falához. A vár egyik eleme, a Lajos-szárny a későbbi cseh és magyar királyról, II. Lajosról kapta a nevét. Lám, az épületrész is magán viseli a régi cseh-magyar kapcsolatok nyomát.

A defeneztráció a cseh történelem egyik érdekes eseménye. Bármelyik defeneztrációt, hiszen nem egy volt belőle, viccesen cseh sportnak is nevezhetnénk, hiszen minden esetben a méltatlankodó csehek ellenfeleiket egyszerűen kihajították az ablakon. Ott, a Lajos-szárny alatt állva megpróbáltuk kiszámolni, mennyi ideje maradt a három érintett személynek, hogy lepörgesse magában élete filmjét, és abban állapotunk meg, hogy a nagyjából 20 méter magasságból zuhanó Habsburg-párti hivatalnokoknak 2-3 másodperc jutott erre.

Az 1618-as defeneztráció abból az elégedetlenségből született, hogy a cseh főurak sértve érezték magukat, hogy a Habsburg-kormányzat semmibe vette a korábban elfogadott egyezményeket, és politikai, vallási követelésekkel rontottak be a Lajos-szárnyban lévő királyi hivatalba. Ám a keresett személyeket nem találták, akik pedig ott voltak, vitába keveredtek a betolakodókkal. Nem tudjuk, elkerülhető volt-e a konfrontáció, de néhány perccel később már a vár alatti földkupacon találták magukat.

Rögtönzött kupaktanácsunk megvitatta az esetet: ilyen magasból leszni és túlélni felér egy csodával. Szerencsére, kis csapatunk történelemversenyeken edződött diákokból

| A kivégzés helye az Óváros téren (a szerző fotója)

állt, akik különféleképpen szőtték tovább a történetet. Mi lett a három, hirtelen felindulásból megröptetett hivatalnokkal? Egy biztos, a rebellió és a csoda csak felerősítette azt a hangot, hogy a cseh rendek nemsokára a Habsburgoktól is megakarnak szabadulni. A nem is olyan régen bemutatott *Buh s námi* című cseh történelmi film azt az időszakot mutatja be, ami a defenzstrációval kezdődött és a fehérhegyi csatán át a megtorlásig tartott. A film kimondatlanul is kritikusan ítélte meg a cseh trónra meghívott Pfalzi Frigvest is, akit a készítőik nem tartottak alkalmasnak a pozícióra. Hogy nélküle zajlott le a Prága melletti ütközet, csak súlyosbítja a kritikát.

A vártól visszasétálva a Malostránské náměstí-re megvártuk villamosunkat, hogy azzal megkerüljük a várdombot, felkapaszkodjunk a Nyári palota, a Letohrádek mellett és kijussunk a Fehérhegyre. A csata újrájátszására nem szigorúan az eredeti helyszínen kerül sor, de már messziről hallani a hangzavart és gyorsan észrevehetők a résztvevők által felvert nagy sátrak, építmények és a lovak számára elkerített parcellák. A belépőjegy mellé másik élmény is jut a látogatóknak: feleslegesnek vélt pénzt elköltheti a csatater mellett vásáron, ahol bőrművesek és fegyverkészítők is árulják portékáikat. Kicsit aggódva figyeltem, diákjaim mennyire fontosnak találták, hogy támogassák e mesterek művelőit, de visszafelé menet a Károly hídon szép látványt nyújtottunk és tiszteletet parancsoltunk újonnan szerzett fémes csillogású felszerelésünkkel.

Prágában az időjárás nem minden esetben barátságos. A csata kezdetét jelző puskalövésekkel együtt az ég is leszakadt. Végül a makacs égi áldás is feladta és teret adott a hagyományörzőknek. Idén is, ahogy eddig bármikor, a cseh rendek vereségével végződött a látványos esemény. A fegyveres alakzatok összehangolt mozgása, a látványos lovasrohamok izelítőt adtak a 17. század csatáinak hangulatából. Bevállalós diákjaink a néha mostoha időjárás ellenére is élvezték a csata újrájátszását. Arról nem is beszélve, hogy a vásáron a hóhér és segédje külön figyelmet szentelt társaságunknak, akciós lefejezést kínálva nekünk. Korunk fiataljai nem ijedtek meg (sőt!) az ajánlattól, többen is kipróbálták, milyen lehet a hóhér pallosának a szelét érezni a nyakukon.

Nyugodtan mondhatom, a szombat délutánunkban nem volt semmi fejetlenség. Mindenki karcolás nélkül élte túl a hóhér bemutatóját. Szükség is volt erre, mert így mindenki a saját lábán jutott el a villamosmegállóhoz. Utolsó tervezett célunk az Óváros tér volt, ahol a csata győztese látványos kivégzéseket rendeztek. A huszonhét áldozat személye összekapcsolódott a prágai defenzstrációval vagy a fehérhegyi ütközettel. Amíg a turisták többségét az amúgy is impozáns Orloj látványa köti le, annak másik oldalánál huszonhét keresztet és a kivégzés időpontját rakták ki kis térkövekből az építők. A kivégzések emelvénye állt az említett helyen, és a Habsburgok gondoskodtak arról, hogy az esemény ne is merüljön feledésbe.

Ez a céljuk sikeres volt, hiszen Európa a megvert, megalázott csehek oldalára állt. Ekkor még senki sem sejtette, hogy az egyik legpusztítóbb háború indult el a prágai defenzstrációval. A történelemben harmincéves háborúként ismert esemény fő frontjai német és cseh területeken zajlottak, de mi, magyarok is érintettek voltunk a „mellékfrontokon”. A csehekkel szimpatizáló Bethlen Gábor erdélyi fejedelem csapatai és a Magyar Királyság hadereje a Felvidéken kerültek egymással szembe.

Aki ismeri Prágát, tudja, hogy rengeteg látnivalóval várja a látogatókat. Két nap nem is lenne elég annak töredékére sem, ezért terveztük a „szigorúan tematikus exkurziókat” szeptemberi hónapban, hogy érdeklődésünk középpontjában a harmincéves háború előzményeivel, a defenzstrációval, a fehérhegyi csatával és az Óváros téri kivégzésekkel megismerkedjünk. Diákjaink visszajelzéseiből bátran állíthatom, nem bánták meg, hogy feláldozták egy hétvégüket a renthagyó történelemóra kedvéért.

| A csoport (a szerző fotója)